

İletişim ve Diplomasinin Dönüşen Dinamikleri: Kuramsal Yaklaşımlar ve Güncel Yönelimler

→ Samet KAVOĞLU*

TRT Akademi Dergisi, 28. sayısıyla modern uluslararası ilişkilerde birbirini tamamlayan, bir başka ifadeyle mütemmim cüz olarak tanımlanabilecek iki temel alana, iletişim ve diplomasiye odaklanıyor. Akademik metinler, milattan önceki ilk devlet oluşumlarından itibaren ilişkilerin tesis edilmesi, çatışmaların önlenmesi, savaşların neticelendirilmesi açısından diplomasinin varlığına ve önemine vurgu yapmaktadır. Tarihin bilinen en eski barış anlaşmasının yapıldığı, farklı medeniyetlere ev sahipliği yapmış Türkiye'nin müze ve arşivleri de kavramsal zemini olgusal düzeye taşıyacak önemli sayıda kaynağı envanterlerinde barındırmaktadır. İfade edilen öncül diplomatik faaliyetlerden Vestfalya Antlaşması sonrası yeniden şekillenen ulus devletler arası ilişkilere ve iki dünya savaşı ile Soğuk Savaşın neticesinde çerçevesi çizilen modern döneme kadar diplomasinin aktörleri, araçları ve yaklaşımları önemli değişim ve gelişimler göstermiştir.

Toplumsal, kültürel, siyasal ve teknolojik değişimlerin hız kazandığı günümüz dünyasında ise klasik diplomasinin kuralları farklı açılardan sorgulamaya açılıyor. Diplomatik misyonlar, resmî müzakereler, uluslararası organizasyonlar ve ulus üstü yapılar vasıtasıyla yürütülen diplomatik faaliyetler hâlihazırda önemini korumakla birlikte buralarda alınan kararların işlerlik kazanması ve/veya sürdürülebilir şekilde uygulanması kamuoyu nezdinde oluşan meşruiyetle yakından ilişkilidir. Bu nedenle demokratik toplumlarda siyasal aktörler, yürütülen diplomatik faaliyetlerin vatandaşların gündemine taşınması, özellikle kitle iletişim araçlarında habere konu edilmesi ve ilgili mecralarda uzmanlar tarafından tartışılarak mümkün olan en geniş konsensüse ulaşılması için de

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İletişim Fakültesi Halkla İlişkiler ve Tanıtım Bölümü,
samet.kavoglu@marmara.edu.tr

çaba harcamaktadır. Bu perspektiften bakıldığında etkin iletişim faaliyetleri diplomasiyi destekleyen önemli bir unsur olarak değerlendirilebilir.

Fakat günümüzde sadece devleti merkeze alan diplomasi ve iletişim faaliyetleri, hedef kamuların tümüne ulaşmak, ilgili kamularda tutum ve davranışı pekiştirmek veya değiştirmek için yeterli olmamaktadır. Bu noktada yumuşak güce dayalı, uluslararası halkla ilişkiler temelli kamu diplomasisi faaliyetleri uzun soluklu ilişki tesisine odaklanan, ülkelerin itibarını artırıcı yapısıyla ön plana çıkmaktadır. Bu kapsamda uluslararası yayıncılık, kültürel etkinlikler, akademik değişim programları, dil eğitimleri, insani yardım faaliyetleri ve hatta vatandaş diplomasisi olarak tanımlanan bireysel etkileşimler dahi kısa dönemde imaja, orta ve uzun vadede itibar oluşumuna katkıları ekseninde ülkelerin kamu diplomasisi eylem planlarında yer almaktadır. Geleneksel kamu diplomasisi anlayışının devleti merkeze alan, hedef kamuları etkilemeye dayalı yaklaşımından özel sektör ve sivil toplumu da aktör olarak gören ve etkileşimi merkeze alan çağdaş kamu diplomasisi yaklaşımına geçişle birlikte bu alanda da nitelik ve nicelik açısından dikkate değer gelişmeler yaşanmıştır.

TRT Akademi Dergisi'nin "İletişim ve Diplomasi" temalı 28. sayısı da insani diplomasi, dijital diplomasi, kültürel diplomasi, arabuluculuk faaliyetleri ve uluslararası yayıncılık gibi klasik diplomasiden kamu diplomasisine uzanan geniş yelpazede, ifade edilen gelişim ve değişimi, konuya farklı açılardan yaklaşan, eleştirel bakış açısına sahip, akademik derinliği olan makalelerle tartışmaya açmaktadır.

Sayının ilk makalesi "Türkiye'nin İtibar Güvenliği Anlatısı: Antalya Diplomasi Forumu Açılış Konuşmalarının Çok Katmanlı Analizi (2021–2026)", küresel risklerin artış gösterdiği, jeopolitik rekabetin derinleştiği günümüzde devletlerin uluslararası itibarlarını ve meşruiyetlerini koruma çabalarının stratejik bir güvenlik meselesi haline geldiği varsayımından hareketle Türkiye'nin itibar güvenliği anlatısında Antalya Diplomasi Forumu'nun rolünü sorguluyor. Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın 2021–2026 yılları arasında gerçekleştirdiği açılış konuşmaları üzerinden inceleme yapılan çalışmada, söylemin yıllar içinde değişen yapısı, küresel ve bölgesel gelişmelerle ve Türkiye'nin ortaya koyduğu dış politika vizyonu ile ilişkilendirilerek yorumlanmaktadır. Bu kapsamda forumun, Türkiye'nin arabuluculuk, insani sorumluluk ve sistem reformu iddialarını görünür kılan kurumsal bir kamu diplomasisi ve stratejik iletişim alanı olma potansiyeli de değerlendirilmektedir.

Sayının takip eden iki çalışması ise Türkiye'nin uluslararası yayıncılık faaliyeti icra eden medya kuruluşu olan TRT World ile ilişkilidir. Kamu diplomasisi literatüründe öncü çalışma alanları arasında yer alan, radyo ve akabinde televizyonla devam eden uluslararası yayıncılık faaliyetleri günümüzde dijitalleşmenin de etkisiyle mecra genişlemesi yaşamaktadır. "Uluslararası Yayıncılık ve Dijital Kamu Diplomasisi Bağlamında Türkiye İmajının İletişimsel İnşası: TRT World İçerikleri Üzerine Nitel Bir Analiz" başlıklı makale de bu perspektiften yola çıkarak TRT World'ün dijital haber içeriklerinde Türkiye imajının nasıl inşa edildiğini incelemektedir. İlgili içeriklerde Türkiye'nin uluslararası kamuoyuna hangi diplomatik roller, temsil biçimleri ve anlatı eksenleri üzerinden sunulduğu saptanmaya çalışılmaktadır.

"Dijital Diploması Bağlamında Türkiye'nin Savunma Teknolojileri: TRT World YouTube Videoları ve Kullanıcı Yorumları Üzerine Bir Analiz" başlıklı çalışma ise TRT World'ün YouTube videolarında Türkiye'nin savunma teknolojilerinin sunulmuş şeklini ve uluslararası izleyicilerin kullanıcı yorumlarında ilgili içeriklerin nasıl karşılık bulduğunu incelemektedir. Savunma sanayi ürünlerinin sert güç bileşeni olmanın yanı sıra ülke imajı, stratejik özerklik, uluslararası prestij ve dijital diploması açısından anlam taşıyan iletişim unsurları olduğu varsayımından hareket edilen çalışmada kapsamlı veri seti üzerinden analizler yapılmaktadır.

Modern diploması yaklaşımını, geleneksel diploması anlayışından ayırıştıran en temel noktalardan birisi dâhili sınırlar içerisinde kamuoyu desteğine duyulan ihtiyaçtır. Kamu yayıncılığı da dış politika amaç ve hedeflerinin yurttaşlara aktarılmasında ve rıza üretiminde anlamlı bir rol üstlenmektedir. "Göç Diplomasisinde Medyanın Rolü: TRT Haber'in Gönüllü Geri Dönüş Haberleri Üzerine Bir İnceleme" başlıklı makale de kamu yayıncısı TRT Haber'in Türkiye'nin Suriye eksenli göç diplomasisi yaklaşımını, Esed rejiminin yıkılması sonrası oluşan yeni dönemdeki geri dönüşler konusu ekseninde incelemekte; ilgili kuruluşun olguyu haberleştirme pratiklerini ve çerçeveleme biçimini analiz etmektedir.

"Dijital Diploması Bağlamında Değişen İletişim Pratikleri: Lego Figürleriyle İnşa Edilen Slopaganda Stratejileri" başlıklı makale ise düşük maliyetle ve kitlesel ölçekte üretilen yapay zekâ içeriklerinin ideolojik hedefler doğrultusunda araçsallaştırılmasını ifade eden slopaganda kavramını, İran örneğinde inceliyor. İran dijital medyası Explosive Medya'ya ait Lego temalı animasyonları

göstergebilimsel çözümlemeye tabi tutan çalışmada, karmaşık siyasi çatışmaların basitleştirilerek izleyicide duygusal tepkiler uyandırma arayışı, dijital diplomasi çerçevesinde mercek altına alınıyor.

Bu sayının kültürel diplomasi eksenli çalışması, küresel ölçekte görünürlüğünü arttırmak ve olumlu imajını pekiştirmek için ilgili faaliyetlerden istifade eden Güney Kore'nin, K-Influencer Academy programını incelemenin merkezine alan "In the Context of Digital Cultural Diplomacy, the Incentives of South Korean Governments: The K-Influencer Academy Example" başlıklı makaledir. Kore kültürüne ilgi duyan hedef ülke kamularını, Güney Kore ile ilgili olumlu içerik üretmeye teşvik eden K-Influencer Academy programına katılmış ve hâlihazırda içerik üreten Türklerle derinlemesine mülakat yapmak suretiyle veri elde edilen çalışma, kamu diplomasisini gönüllülük, kurumsallaşma ve kamusal teşvik konuları üzerinden tartışmaya açmaktadır.

"Between War and Compassion: Humanitarian Diplomacy Narratives In Middle Eastern Media During The Gaza War" başlıklı makale, Gazze Savaşı sürecinde yürütülen insani diplomasi faaliyetlerinin Orta Doğu'daki devlet destekli uluslararası yayın kuruluşları (TRT World, Al Jazeera, Al Arabiya ve Press TV) tarafından ne şekilde çerçevelendiğini analiz etmektedir. Sivillerin korunması, insani yardım çağrıları, ateşkes girişimleri ve insan hakları söylemi gibi konularda örneklem basını arasındaki olası tematik farklılaşmalara odaklanan çalışma; bu kuruluşların bilgi aktarmanın yanı sıra ilgili ülkelerin jeopolitik yönelimleriyle bağlantılı olarak anlatıları şekillendiren stratejik aktör olma potansiyellerini de sorgulamaktadır.

Küresel risklerin, çatışma ve savaflara dönüşmeye başladığı, Prusyalı stratejist Carl von Clausewitz'in savaşı, siyasetin başka araçlarla devamı olarak gören anlayışının yeniden gündeme geldiği bir dönemde Türkiye, Ukrayna-Rusya savaşı, Somali-Etiyopya gerilimi ve İran-İsrail/ABD savaşı gibi çok sayıda çatışmanın sonlandırılması için arabuluculuk faaliyetleri yürütmektedir. "Türkiye's Mediation Diplomacy in the 2026 Iran War: Examining the Mediator Image Constructed by Opinion Leaders in the Media" başlıklı makale de İran-İsrail/ABD savaşında Türkiye'nin yürüttüğü arabuluculuk faaliyetlerinin medyadaki temsiline odaklanmakta; bu kapsamda Batı medyası ile Arap/Körfez medyasında yer verilen uzman görüşleri karşılaştırmalı olarak analiz edilmektedir.

Sayının son makalesi olan “Event-Window Analysis of Public Discourse Via Multi-Target Stance Classification During The 12-Day Iran–Israel War” ise 2025 yılı Haziran ayında İran ile İsrail arasında gerçekleşen, ABD’nin de İran’a ait nükleer tesislere yönelik hava saldırısı gerçekleştirdiği, literatürde 12 Gün Savaşı olarak tanımlanan savaşa dair ABD haber videolarındaki izleyici yorumlarını mercek altına alıyor. Çalışmada, ilgili Youtube içeriklerine yorum yazan platform kullanıcılarının ABD’nin saldırılarına, İsrail’e ve İran’a yönelik duruşları ve yorumlayıcı çerçeveleri inceleniyor.

Bu aşamaya kadar ayrı ayrı ele alınan makaleler bütünlüklü olarak değerlendirildiğinde, araştırma konularının, incelenen aktörlerin ve olayların çeşitliliğinden hareketle iletişim ve diplomasinin kesişim alanında belirgin bir genişleme tespit edilmekle birlikte önemli değişim ve dönüşümlerin yaşandığı da görülmektedir. Bu durum diplomasiyi belirli ölçülerde kapalı kapıların önüne taşımakta ve daha katılımcı bir faaliyet alanı hâline getirmektedir. Buna mukabil görünür olma hali, kırılgan bir iletişim ortamı da oluşturmaktadır. Hızlı bilgi akışı, diplomatik mesajların daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlarken, yanlış anlaşılma, dezenformasyon ve manipülasyon risklerini de artırmaktadır. Bu nedenle modern iletişim anlayışında, güçlü mesajlar üretme kapasitesi kadar kültürlerarası duyarlılığa sahip, karşılıklı diyalogu önceleyen ve hedef kamularda güven inşa etmeye odaklanan açık bir iletişim pratiğine de ihtiyaç duyulmaktadır.

Ezcümle iletişim, etik sınırlar içerisinde değerlendirildiğinde, asırlardır temel bir sorunun çözümüne hizmet etmektedir; insanları birbirini dinlemeye, anlamaya ve ortak çözümler üretmeye yöneltmek. Günümüzde teknolojik gelişmeler sürece katkı sunan ve/veya ket vuran araçlar geliştirse de klasik diplomasi ile kamu diplomasisini içerisine alan uluslararası ilişkiler pratiklerini iletişimin kuramsal zemininden ve uygulama sahasından yalıtarak değerlendirme imkânı bulunmamaktadır.

Bu düşüncelerle diplomasi ve kamu diplomasinin farklı alanlarına odaklanan dokuz makalenin yer aldığı İletişim ve Diplomasi temalı 28. sayının akademik dünyaya, iletişim ve diplomasi alanında çalışan araştırmacılara ve konuya ilgi duyan tüm okurlara katkı sağlamasını diliyorum. Derginin yoğun editoryal hazırlık ve nitelikli hakem değerlendirmeleriyle şekillendiğinin altını çizerek, emeği geçenlere teşekkür ediyorum; alan yazınına katkı sunmasını temenni ediyorum.

Keyifli okumalar dilerim.